

Ugalde, Martín: *Tres relatos vascos*

Xabier Kintana

Anaitasuna, 293. zk., 1975-03-15: 10-11.

Gazte gara, gazte, eta beharbada horregatik errealitatea gure nahia bezain agudo alda daitekeela uste dugu maiz. Euskal kultura, eta areago literatura, euskaraz eta ez bestek egin behar dela, honez gero aurrerazale guztiek onharturiko legea zela uste genuen. Baina usteak alde erdia ustel, eta horra non geunden erabat okerturik. Horixe baita, azken batez, Martín de Ugalde jaunaren liburuak pentsaerazi diguna.

Ez noa ni, andoaindar ohoretsu horren erdal konduok literatur aldetik juzkatzera. Gaztela ama guztiahaldunak sobera daduzka lan horretan muturra sar dezaketen umeak, guk egin gabe ere. Ez! Ene asmoa besterik da: lan horien erdaltasuna bera aztertzea.

Beti uste ukan dut, euskal gaiei buruzko erdal lanak, propaganda eta dibulgaziorako direnean, komenigarri eta defendagarri direla. Alde horretatik, Martín de Ugaldek berak, bere «Hablando con los vascos» eta «Síntesis de la Historia del País Vasco»rekin, bere buruaren promozio politiko bidezko bat egiteaz batera, informazio eta erakartasun estimagarri bat egin du euskal arloaren onerako. Ez da hor zer esanik.

Besterik da, aldiz, dibulgazio eta propagandaz gainera, erdaraz literatura egiten hasten zaigunean; are gehiago, erdarazko literatura horrekin –gaia hemengoa dela eta– «euskal» literatura egiten duela dioskunean.

Nolabait, Unamuno eta Barojaren garaian arazo hau erabat garbi zegoen ala ez eztabaida daiteke. Baina José de Arteche eta Pelay Orozkoren denboran problema hori erabakitzen emana izan da, eta, horretaz, ez dakusagu zergatik, inolako buldarik onhartzen ez badugu, beroriengan bekatu larritzat hartzen duguna, Martín de Ugalderen kasuan, geroagokoa izan arren, barkagarri izan behar denik.

Ipuin horietako bat, «Los gitanos» halebria, Bilboko "Premios Guría"ra presentatu zen, hots, euskal lanik presentatzerik ez zegoen Euskal Herriko sariketa batera. Hor, hasteko, konkurrentzia desleial gisako bat nabari daiteke. Ez bekigu, beraz, egilea harri geldi, holako iturburuaz besteok erdal konduen txapelketan sarizaturiko lanei «relatos vascos» esateaz konforme ez bagaude.

Baina obrattoaren hitzaurrea irakurri bezain agudo, Ugalde bera tituluaren justifikazioa ematen saiatzen zaigula dakusakegu. Latinezko atsotitzetan oso trebe ez garen arren, «recusatio non petita, accusatio manifesta» delako bat bururatu zaigu berehala: "eskatu gabeko defentsa, akusazio ageria" izaten dela, halebria. Ez da hor zer esanik. Bere buruaren edo eta obren euskalduntasuna defendatu behar duenak, burruka alde aurretik galdua duela begien bistako kontua da.